Birutė Salatkienė

Žvalgomieji tyrinėjimai spėjamoje Saulės mūšio vietoje

Lietuvos kultūros fondo Šiaulių krašto taryba 1994 m. nutarė įamžinti Saulės (Šiaulių) mūšio pergalę, pasiektą 1236 m. Architektė V. Taujanskienė laimėjo Šiaulių krašto tarybos paskelbtą Saulės mūšio įamžinimo konkursą. Pagal šį projektą paminklui buvo paskirtas 3,97 ha sklypas apie 100 m į PV nuo K. Aliulio sodybos Jauniūnų k. (Joniškio raj.). Iš PV sklypą riboja melioracijos kanalas, iš V – kelias į K. Aliulio sodybą, o iš Š ir ŠR – K. Aliulio žemė.

Nors šiame sklype anksčiau nebuvo jokio žinomo archeologijos paminklo, žvalgomuosius tyrinėjimus čia buvo būtina atlikti. Pirma, K. Aliulio žemėje yra senkapiai (IP 1230A), todėl reikėjo patikrinti, ar jų dalis neįeina į būsimo paminklo plotą. Antra, spėjama, kad Mūšos ir Tautinio santakos aplinkoje 1236 m. galėjo būti įvykęs Saulės (Šiaulių) mūšis. Nors šių žvalgomųjų tyrinėjimų tikslas nebuvo mūšio vietos nustatymas, reikėjo įsitikinti, ar būsimo paminklo vietoje nėra likę kokių nors mūšio pėdsakų. Žvalgomieji tyrinėjimai buvo atlikti 1997 m.

Tyrinėjimų vietoje ŠAM buvo iškasti 223 1x1 m dydžio šurfai. Jie buvo išdėstyti linijomis 10 m atstumu viena nuo kito, skersai ir išilgai lauko, skirto paminklui. Vėliau buvo iškastos dar 6 perkasos. Iš viso ištirtas 247 m^2 plotas.

Kasinėjimai parodė, kad tyrinėtame plote yra uždurpėjusio ežero pakraštys, jo smėlėta pakrantė ir molingas krantas. Nei ežere, nei pakrantėje nebuvo aptikta jokių žmonių veiklos pėdsakų. Ant molingo kranto penkiose vietose buvo aptiktos 6 ugniavietės. Jų aplinkoje neaptikta kultūrinio sluoksnio. Jos visos buvo po armeniu, ant įžemio. Keletui ugniaviečių buvo iškastos duobės, o kitose ugnis buvo deginta tiesiog ant žemės. Ugniavietės buvo pailgos ar apvalios, nuo 60x70 cm iki 1,5x2,8 m dydžio. Keleto jų pjūviai plokšti, 10 cm gylio, o kitoms iškastos duobės. Tokių ugniaviečių pjūviai pusapvaliai, o gylis 30 cm.

Nei ugniavietėse, nei jų aplinkoje nebuvo rasta jokių radinių. Ugniavietėse rasta tik angliukų, todėl kol kas jos nebuvo datuotos.

Šurfuose, iškastuose prie kelio, po armeniu, buvo pastebėtas maišytas smėlingas sluoksnis. Jo storis nuo 20–30 cm iki 50 cm. Po šiuo sluoksniu jau matomas įžemis. Tai gali būti Rygos–Šiaulių senkelio pakraštys. Maišytas sluoksnis bus susikaupęs daugelį kartų taisant, žvyruojant kelią.

Kelio į K. Aliulio sodybą ŠR pusėje rasta neseniai numelioruotos sodybos liekanų.

Tyrinėto ploto PV kampe buvo pastebėta, kad smėlėta buvusio ežero pakrantė išnyksta ir už molingo kranto iš karto pasirodo storas durpių sluoksnis. Vietos gyventojas K. Aliulis pasakojo, kad ši vieta nuo seno buvo vadinama Dubioji. Iš jo buvo sužinotas ir ankstesnio tyrinėtame plote buvusio kaimo pavadinimas – Margės.

Birutė Salatkienė

Survey on the supposed site of Saulė Battle

In 1997 on the supposed site of Saulė Battle, the place of a future monument in memory of it, AMŠ surveyed an area of 247 m². The researched area covered a landward margin of the former lake, now a peat-bog, a sandy beach and a clayey coast. On 5 sites of the clayey coast there were noted 6 fireplaces with no findings.

Arūnas Strazdas

Dujotiekio trasos Panevėžys–Šiauliai žvalgymas

1997 m. buvo žvalgomas dujotiekio trasos Panevėžys–Šiauliai ruožas nuo Panevėžio raj. ribos iki Šiaulių.

Rimiškių kaime (Panevėžio raj.) Banevičiaus tvarto pamatuose rastas įmūrytas vienas akmuo su smailiadugniu dubeniu ir vienas akmuo su ratu iškaltu grioveliu ir duobute centre. Šiame akmenyje greičiausiai taip pat buvo pradėtas kalti panašus smailiadugnis dubuo, tačiau darbas liko nebaigtas. Vietos gyventojų pasakojimu, dar 2 panašūs akmenys su smailiadugniais dubenimis yra Banevičiaus ir kito tvarto pamatuose. Mėšlo krūvos sutrukdė apžiūrėti šiuos akmenis.